

Project "Samen behouden wat wij belangrijk vinden"

Activiteitenplan – detailuitwerking

Inleiding

Ons project concentreert zich op een veranderproces naar een meerstemmige beschouwing en daarmee een veranderde erfgoedwaardering van kleine musea met gespecialiseerde muziekinstrumentencollecties in samenhang met de daarmee verbonden erfgoedgemeenschappen, die het hieraan gerelateerde immaterieel muzikaal erfgoed levend houden. Anders gezegd: het gaat over groepen geëngageerde mensen, die deze muziekinstrumenten en hun geschiedenis doorgeven, bestuderen en er mede voor zorg dragen dat het mechaniek van dit soort instrumenten in goed bespeelbare staat blijft of gebracht wordt, zodat musici er op kunnen spelen, de specifieke speeltechniek, die deze instrumenten vergen, kunnen bestuderen en oefenen, en er concertuitvoeringen mee kunnen geven. Tot de erfgoedgemeenschap kunnen gerekend worden, professionele en amateur technici, restauratoren, kenners en liefhebbers van dit soort muziekinstrumenten; musici en ensembles op het terrein van de historisch geïnformeerde muziekpraktijk (in brede zin); eigentijdse componisten en andere creatieve makers met interesse in deze instrumenten; instrumentbouwers van replica's en tevens van vernieuwende technieken, die gebruik maken van eerdere voorbeelden; en, last-but-not-least, mensen, die van deze muziek houden, en/of die ouders of grootouders hebben (gehad) die op dit soort instrumenten speelden, de herinnering daaraan koesteren en zich daarom druk maken, dat deze instrumenten behouden en bespeelbaar blijven in het algemeen en vaak in het bijzonder het instrument van hun (groot)ouder(s), waarvoor zij de zorg bij het bewuste museum hebben ondergebracht.

Eenzijds is dit project dus specifiek gebonden aan de problematiek bij de kleine, gespecialiseerde muziekinstrumentenmusea. Anderzijds echter heeft het project kenmerken, die zonder meer getransponeerd kunnen worden naar de problematiek waarmee andere kleine musea geconfronteerd worden. En dan vooral, die musea, die gespecialiseerd zijn op een bepaald terrein, die niet lokaal gebonden (of 'site specific') zijn en een landelijk gespreide erfgoedgemeenschap kennen. Uit eigen ervaring spreekt schrijver dezes over kleine musea op het terrein van toegepaste kunst, en Hollands porselein in het bijzonder. Maar het geldt evengoed voor bij voorbeeld musea op het terrein van speelgoed, tabakspijpen, schrijfmachines, kindervagens, speldjes, zuivelindustrie en wat niet al. In Nederland kan je zo gek niet bedenken of er is wel een vereniging van liefhebbers voor en dat leidt dan soms tot het ontstaan van een klein gespecialiseerd museum. Je kan daar vraagtekens bij plaatsen, maar als je met een open blik wilt kijken naar wat gewone mensen belangrijk vinden om te bewaren, waarvan zij vinden dat de herinnering behouden moet blijven voor volgende generaties, dan zal je daar aandacht aan moeten geven. Vanzelfsprekend moeten er keuzes gemaakt worden: immers je kan niet, noem maar wat, van elke merk en type schrijfmachine of accordeon die er ooit gemaakt is, een exemplaar museaal bewaren, maar als zo'n museum sluit, verdwijnen daarmee veelal eveneens alle schrijfmachines of accordeons uit Nederlands museaal bezit, belanden archieven en ander gerelateerd materiaal bij het oud papier en grofvuil, en wordt het levend erfgoed, gedragen door mensen die nog op schrijfmachines tikken, respectievelijk accordeon spelen, ontdaan van zijn tastbaar verleden, wordt dit gezamenlijk geheugen ontmanteld, en worden

objecten verschroot, die een tastbare referentie waren aan belangrijke schrijvers, of accordeonspelers, of een typerend tijdsbeeld weergaven. Met ons project willen wij ervaring opdoen en kennis opbouwen waar dit soort kleine musea hun voordeel mee kunnen doen. Erfgoed professionals kunnen wellicht uit dit project ervaringen putten voor andere "vergeten" erfgoed domeinen, die tussen wal en schip dreigen te vallen.

Deze kleine musea en de achterliggende erfgoedgemeenschappen, zijn zich over het algemeen wel bewust, dat er iets moet gebeuren, maar de dagelijkse besognes vergen over het algemeen al zoveel de aandacht – vanwege de minimale budgetten waarmee het hoofd boven water moet worden gehouden en daarbovenop de vergrijzing –, dat er niet of nauwelijks wordt toegekomen aan zaken, zoals vernieuwende strategieën om in de toekomst de continuïteit te borgen. De volgende activiteiten hebben tot doel dit proces gezamenlijk te stimuleren. De ervaringen hiermee willen wij uiteindelijk delen binnen het erfgoedveld, zodat ook kleine musea op andere terreinen er hun voordeel mee kunnen doen en het bovendien wellicht een bijdrage zal leveren aan de visie vanuit het professionele erfgoedveld op het belang van dergelijke kleine musea.

Projectvoorstel

Voor de beschrijving en uitgangspunten van het projectvoorstel, verwijzen wij naar het Faro-voorstel "Samenwerken voor behoud van kleine particuliere musea met collecties van nationale waarde", dat wij, wellicht ten overvloede, als bijlage hieronder hebben bijgevoegd.

De groep kleine musea, waarmee wij dit project willen uitvoeren, bestaat uit:

- Museum Geelvinck (penhouder)
- Harmonium Museum Nederland
- Pianola Museum
- Museum Midwoud (laat-19e-eeuwse historische piano's en muziekpodium)

Onder de vleugels van Museum Geelvinck tevens Stichting Sweelinck Museum

Bovendien, verwachten wij dat zich zullen aansluiten:

- Museum Vosbergen (algemeen muziekinstrumentenmuseum met muziekpodium)
- Poppenspelmuseum (poppenspel, wajang-schimmenspel, gamelan instrumenten e.a.)
- Nationaal Orgelmuseum Elburg

En mogelijk eveneens: Kessels Museum (Tilburg), Kijk & Luistermuseum (Bennekom), Gramophone Museum (Nieuwleusen) en andere.

Alle genoemde musea drijven op de inzet van vrijwilligers, zowel 'hands-on' als bestuurlijk. In de meeste gevallen zijn er één of meerdere drijvende krachten, die op vrijwillige basis het museum gaande houden. Voor een betaalde (parttime) directeur, coördinator of conservator is meestal – tenzij door middel van projectfinanciering – volstrekt onvoldoende financiële ruimte. Stijgende vaste kosten (inflatie) en groeiende moeite om het veelal vergrijzende vrijwilligersteam op sterkte te houden, leggen nog extra druk.

1. Eerste Actie – vorming kerngroep

De eerste activiteit zal bestaan uit het bijeenbrengen van de partijen om daarmee het proces in gang te zetten. Een eerdere bijeenkomst vond reeds vóór Corona in het Pianola Museum plaats, georganiseerd door Museum Geelvinck met steun van Stichting Nederlands Muziekmuseum en (Prins Bernhard) Cultuurfonds. Spreker was toen onder meer Giovanni di Stefano, conservator muziek- en muziekinstrumenten

van het Rijksmuseum. Het idee om samen te werken aan de toekomst werd toen door alle deelnemende musea positief ontvangen. Helaas is, mede als gevolg van Corona (maar ook vanwege het ontbreken van fondsen om er adequaat een vervolg aan te geven) daar geen opvolging aan gegeven. Ons initiatief is om dat alsnog te doen.

Het doel van die eerste samenkomst is om de neuzen weer dezelfde kant op te laten wijzen en een werkgroep te vormen om te brainstormen over de aanpak en wie te benaderen uit de erfgoedgemeenschap(en) om in ons proces mee te nemen. Het is een heel open aanpak, waarin wij reeds vanaf het eerste begin de gebruikelijke kring willen doorbreken door eveneens buiten de "usual suspects" te kijken.

De gebruikelijke achterliggende erfgoedgemeenschappen zijn onder meer:

- Nederlandse Harmonium Vereniging
- Nederlandse Pianola Vereniging
- Nederlands Clavichord Genootschap
- Clavecimbel Genootschap Nederland
- EPTA Nederland

Alsmede diverse andere stichtingen, verenigingen, ensembles (amateur en professioneel), die zich met het bespelen van deze instrumenten bezighouden. Het landschap is erg versnipperd en eerder bezig met overleven, dan met beleid.

Wij denken, dat het belangrijk is, al in deze fase een extern adviseur mee te nemen. Deze zal reeds vanaf het begin kunnen meedenken. Daarmee wordt vermeden, dat het teveel navelstaren wordt. Het is juist de bedoeling om uit te breken. Beoogd hiervoor is XXXXXXXXXX (Museummaker): zie bij de paragraaf Rolverdeling hieronder.

De beoogde bijeenkomsten betreffen een groep van naar schatting 15 tot 25 personen. Deze bijeenkomsten en de werkgroepvergaderingen (in zoverre die niet digitaal plaatsvinden) kunnen makkelijk in de locaties van de betrokken musea plaatsvinden.

2. Tweede actie – initiërende bijeenkomst met erfgoedgemeenschap in de breedte

De vervolgstap is een grotere bijeenkomst te organiseren, waarbij – naast vertegenwoordigers van de bewuste musea – ook vertegenwoordigers uit de erfgoedgemeenschap(en) meegenomen worden. Belangrijk is, dat hierbij ook de (hands-on) vrijwilligers van de musea te laten participeren. Ook kleine musea, die verwantschap voelen, maar niet tot de kerngroep behoren, zijn van harte welkom. Op deze wijze willen wij een zwaan-kleef-aan-effect bewerkstelligen.

Belangrijk is niet alleen goede voorbereiding en een interactieve (met workshops / out-break rooms) opzet, maar eveneens, dat er opvolging komt. Anders zijn wij bang, dat het geen of onvoldoende impact zal hebben. De deelnemers worden met een opdracht naar huis gestuurd en de bedoeling is dat – wellicht met tussenliggende werkgroepbijeenkomsten (kan ook met zoom) – er uiteindelijk een tweede grote bijeenkomst met de betrokken erfgoedgemeenschap(en) in de breedte plaatsvindt.

Het doel van die tweede bijeenkomst is een aanzet te geven tot het omdenken en draagvlak te verkrijgen voor de stappen, die gemaakt moeten worden om te zorgen, dat de continuïteit geborgd wordt. Het idee "samen sterk" moet indalen en bovendien willen we de geesten rijp maken voor verandering (als het op de oude weg doorgaat, zal het onherroepelijk tot een doodspoor leiden). Het streven is om de problematiek duidelijk in beeld te brengen. Belangrijk is duidelijk te maken, dat – behoudens de kennis op het specifieke terrein van het levend erfgoed waar de erfgoedgemeenschap

rond het kleine museum zich mee bezig houdt – kennis ontbreekt over hoe dit breder in de maatschappij op een relevante en bij voorkeur ook inclusieve, manier in te zetten en het in een financieel duurzaam concept te ontwikkelen (denk aan Vitamine P12). Uit de in beeld gebrachte problematiek ontspruit vanzelf de behoefte om de volgende stappen te maken.

Voor de beide bijeenkomsten is het belangrijk goede sprekers te vragen, die aansluiten op het beoogde doel. Ook de workshops / break-out-rooms moeten door professionele gespreksleiders/moderators geleid worden om het gewenste effect te krijgen. Het leeuwendeel van de erfgoedgemeenschap(en) en vrijwilligersteams rond de kleine musea is op leeftijd en autochtoon; daar zal rekening mee moeten worden gehouden en tweërlei zin: enerzijds door een opzet, die bij het verwachtingspatroon van deze doelgroep aansluit, en anderzijds door het meenemen (laten spreken) van relatief jonge en niet-autochtone deelnemers, die al wel tot de bewuste erfgoedgemeenschap behoren (dat kan verfrissend werken).

Naderhand zal vastlegging van de resultaten en conclusies plaatsvinden en worden gecommuniceerd aan de deelnemers. De deelnemers moeten ook tevreden zijn en we willen dat na afloop, via een enquête, meten en daaruit 'afterthoughts' van deelnemers kunnen destilleren. Omdat het om muziek gaat, is het logisch beide bijeenkomsten met een (wellicht voor vele deelnemers verrassend) muzikaal event te beëindigen (bijv. een Surinaams-Hindoestaans ensemble dat gebruikmaakt van harmonium).

Deze bijeenkomsten hebben naar verwachting een omvang van 50 tot 80 deelnemers. Derhalve zijn deze te omvangrijk om in de deelnemende musea plaats te vinden, zeker omdat er ook break-out rooms nodig zijn. Daartoe zal derhalve een zalencomplex moeten worden afgehuurd. De werkgroepvergaderingen – in zoverre die niet digitaal plaatsvinden – kunnen wel in de musea plaatsvinden. Het is nuttig om reeds in deze fase gebruik te maken van een hiertoe ingerichte website om met de eigen doelgroep te communiceren, evenals gebruik te kunnen maken van Teams.

Vier actielijnen

Uit de voorgaande fase zullen een aantal ontwikkelingslijnen voortvloeien. Wij beogen in ieder geval de volgende activiteiten:

- a. inzet op verbreding/uitbreiding en verjonging van de erfgoedgemeenschap(en)
- b. kennisontwikkeling duurzaam toekomstplan
- c. ontwikkeling aantrekkelijke propositie voor maatschappelijke gebouwinvulling
- d. positionering bij stakeholders en beleidsmakers

3. Inzet op verbreding/uitbreiding en verjonging van de erfgoedgemeenschap

Doel is buiten de bestaande erfgoedgemeenschap te treden en daarmee de achterban te verbreden, te verjongen en inclusiever te maken. Hiertoe dient een nieuwe profilering en positionering te worden ontwikkeld. Een creatieve benadering is daarbij essentieel. Immers, wie is er nu geïnteresseerd in "oude piano's" of "ouderwetse tafelpiano's" of harmoniums, waar een bijklank aan hangt (odium "zwarte kous"). Daar tegenover staat de praktijk als bezoekers eenmaal binnen zijn: het Geelvinck Muziek Museum Zutphen trok bezoekers, die –als wij de vele positieve reacties in het gastenboek mogen geloven– verrast werden door de verhalen over het ontstaan van pianomuziek, hoe het instrument werkt en de mythe van Beethoven. De bezoekers van het sfeervolle Pianolamuseum, volgens MuseumN8: "het meest knusse museum van Amsterdam", trekt niet alleen kenners- en liefhebbers, het heeft – naast een buurtfunctie – ook

(internationaal) naam gemaakt als "een verborgen parel", die vooral jongere toeristen trekt (die het positief beoordelen). Waar oudere musici veelal hun neus ophalen voor tafelpiano's en harmoniums, zie je een groeiende interesse bij de jongere generatie professionele pianisten en organisten om te experimenteren met deze instrumenten (en het publiek vindt dat prachtig). Het bespelen van historische piano's en harmoniums wordt over het algemeen slechts gezien in het licht van de historisch geïnformeerde muziekkuitvoering, of bij harmoniums in de bevindelijke gereformeerde sfeer. Dan wordt voorbijgegaan aan het feit, dat de piano wereldwijd worteling heeft gekregen in vele vernieuwende muziekgenres, waarin diverse culturen samenkomen. De piano staat symbool voor emancipatie (de burger, de vrouwen, de arbeider, zwarte cultuur, enz.) en vernieuwing (o.a. in Japan en China). In vrijwel alle eigentijdse populaire muziekgenres is de piano of een aanverwant toetsinstrument (al dan niet in elektronische vorm) aanwezig: van jazz en neoklassiek tot hiphop en urban. Ook het harmonium leeft in de muziek van andere culturen en muziekgenres voort; bijv. de Indiase traditionele muziek (bijv. qawwali) en in pop (elektronisch harmonium). Dit geeft allemaal haakjes om andere doelgroepen en "communities" te interesseren, bijv. de Surinaams-Hindoestaanse gemeenschap in Nederland. Maar denk ook aan de op stations en andere openbare plekken geplaatste piano's, waaraan je een activiteit kan hangen, of door samenwerking met leerorkesten, of ..., of ...; vul maar creatief in: het is belangrijk hier een volledig 'open mind' te houden. Zo kregen wij een uitnodiging op Eurosonic Noorderslag (ESNS Conference) een sessie aan de tafelpiano te wijden.

Het is een kwestie van imago, positionering en profilering. Erfgoedgemeenschappen voor deze instrumenten (lees: musea) komen hier zelf niet of nauwelijks verder mee. Om dit te doorbreken willen wij samen met vertegenwoordigers uit deze potentiële nieuwe doelgroepen / communities gerichte stappenplannen opzetten om deze te betrekken en uiteindelijk bij hen een gevoel van (mede-)eigenaarschap te stimuleren.

Kortom, het gaat om de verbreding/uitbreiding, verjonging en diversifiëring van de groep (erfgoedgemeenschap), die zich identificeert met het levend erfgoed, waarvan het kleine museum als "schatbewaarder" optreedt. Deze groep vormt de basis voor de maatschappelijk relevantie van het levend erfgoed en daarmee van de collectie, die het museum beheert. Valt deze weg (als gevolg van verregaande vergrijzing), dan kan de vraag gesteld worden in hoeverre het behoud van de collectie (behoudens enkele referentieobjecten) nog zin heeft. De collectie dient geënt te zijn op de waardering die eraan wordt gegeven door de erfgoedgemeenschap, die het "eigenaarschap" van dit erfgoed zich toerekent. Het collectiebeleid kan op de erfgoedgemeenschap worden afgestemd. Overtollige en -tallige objecten in de collectie kunnen in samenhang met die afstemming worden ontzamd met in achtname van de LAMO. Als de basis van de erfgoedgemeenschap zich echter wel uitbreidt, verbreedt, diverser wordt en/of verjongt, kan de waardering van dit levend erfgoed – en daarmee van de objecten in de collecties – significant veranderen. Zo wilde het Harmonium Museum de enige twee Indiase harmoniums in zijn collectie ontzamen als zijnde "irrelevant". Echter juist deze objecten hebben relevantie voor het aanspreken van de Surinaams-Hindoestaanse gemeenschap in Nederland. Op dezelfde manier hebben vroege elektronische orgels in die collectie relevantie voor een breder publiek van "boomers" (met een Pop-achtergrond), terwijl de "echte" liefhebber van het (trap)harmonium deze niet interessant en daarmee overbodig vindt. Bij een (her)profilering van het museum is het daarom van essentieel belang de beoogde doelgroep / "community" vanaf het begin bij het waarderingsproces van de collectie te betrekken.

Beoogd zijn een aantal bijeenkomsten met vertegenwoordigers uit de potentiële nieuwe doelgroepen / 'communities'; eerst om hen te laten kennismaken met die objecten uit de collectie, die voor hen wellicht interessant zijn, en om inspiratie op te doen. Daarna kan ingezet worden op uitwerking van de profilering, zoals zij dat aantrekkelijk vinden. Uit onze ervaring met het project 'Beethoven is Black'* is, dat het belangrijk wordt gevonden een sociaal veilige omgeving voor dergelijke gesprekken te creëren in de zin, dat het ongunstig kan uitpakken om direct de bestaande erfgoedgemeenschap en de beoogde nieuwe doelgroep of 'community' met elkaar samen te brengen: dit kan voor beide groepen confronterend uitpakken en dat zou dan in een averechts effect resulteren. Het proces mag ook niet verstoord worden door "old school" oppositie vanuit de bestaande erfgoedgemeenschap. Pas als het nieuwe concept er ligt, is de volgende stap om het gesprek tussen de diverse gemeenschappen aan te gaan, zodat de verschillende uitgangspunten verbonden kunnen worden. Een optie zou kunnen zijn, dat de collectie op verschillende locaties wordt ingezet, elk gericht op een specifieke doelgroep of community. Bijv. voor harmoniums op een locatie in de Bijbelbelt en daarnaast één in Den Haag gericht op de Surinaams-Hindoestaanse gemeenschap; dit om maar iets te noemen. Ook zou kunnen worden gedacht aan een netwerkopzet. Wat het ook zijn moge, er zijn vele denkbare opties; met een 'open mind' moet dit proces worden ingezet.

* Het project 'Beethoven is Black' is ontstaan in de zomer van 2020 op de golf van verontwaardiging als gevolg van de gewelddadige dood van George Floyd. Museum Geelvinck adresseert daarin de onderrepresentatie van musici van kleur in de professionele sectoren oude en klassieke muziek: interviews, concerten en een "gesprek" (conferentie) ten dele in persoon en voor het internationale deel online (2021). Zie www.beethovenisblack.nl

De volgende invalshoeken willen wij aanroeren:

- maatschappelijke geschiedenis, verhaallijnen en persoonlijke verhalen
- levend erfgoed, zowel in het traditioneel en eigentijds creëren en uitvoeren van muziek, als in het ambachtelijk bouwen, restaureren, reviseren en stemmen van het mechaniek en andere aanverwante tradities, zoals dans, poppenspel, vertelling enz.
- relatie met creatieve makers (bijv. in broedplaatsen): vernieuwende werkwijzen en interpretaties van tradities, interdisciplinair, transcultureel en experimenteel
- binding met andere muziek- en kunstgenres, niet-westerse culturen en volksmuziek
- invalshoeken uit andere sectoren, zoals de medische wereld en het onderwijs; denk aan ouderenzorg, dementiehulp, leerorkesten, muziekonderwijs (waarbij voor jonge kinderen al de mogelijkheid van het spelen op een tafelpiano wordt geïntroduceerd).

Elk van deze invalshoeken geeft raakvlakken met doelgroepen of communities. Het vereist een creatieve aanpak met workshops. Het is niet makkelijk in te schatten hoeveel workshopsessies nodig zijn om het doel te bereiken: het vinden van nieuwe doelgroepen en/of communities die receptief voor het ontwikkelen van betrokkenheid bij een collectie, die van nature in principe eveneens ook bij hun identiteitsgevoel past. Het gaat om diverse doelgroepen / communities, die elk separaat benaderd moet worden over hun waardering van de collectie in het kader van hun beleving van het levend erfgoed. Als 'ballpoint figure' gaan wij uit van twaalf sessies; steeds twee of drie voor elke invalshoek. Deze sessies worden naar verwachting op eigen locaties uitgevoerd. De uitkomsten van deze sessies zijn niet uitputtend, maar geven een beeld op grond waarvan een keuze kan worden gemaakt voor het vervolg.

4. Kennisontwikkeling duurzaam toekomstplan

Kleine musea zijn veelal keigoed in het 'hosselen', zodat zij kunnen voortbestaan 'op een slof en een oude voetbalschoen'. Erfgoedgemeenschappen werken als een vangnet: via de één kan een goedkope ruimte worden geregeld, de ander zorgt via-via voor ontbrekend meubilair, iedereen stopt er naar kunnen tijd en een beetje geld in. Dat is gelijk ook hun zwakte. Er hoeft maar iets mis te gaan of het museum zit aan de grond. Voor professionele erfgoedconcepten is geen ruimte, omdat daartoe ten ene male de financiële middelen ontbreken. Dit maakt eveneens, dat zij moeilijk uit de eigen kring kunnen treden. De vaste opstelling van het Harmonium Museum in het Veenpark bestond uit simpelweg een aaneengesloten rij van harmoniums, opgesteld per geografisch gebied van de bouwer en met productinformatie: interessant voor de kenner, maar wellicht wat saai voor wie vanuit een andere invalshoek het thema zou willen benaderen. Voor het gebruik van digitale middelen of nieuwe concepten (naar voorbeeld van Museum Speelklok) was helaas geen financiële ruimte, noch kennis aanwezig. Aan 'productontwikkeling' om specifieke doelgroepen / 'communities' buiten de eigen kring (lees: Nederlandse Harmonium Vereniging) te interesseren, werd niet eens gedacht. Op grond van de uitkomsten van de voorgaande activiteit (3) is dat echter noodzaak. Deze activiteit betreft dan ook workshops over thema's als positionering en productontwikkeling, zodat aansluiting gezocht kan worden bij de waardstelling van de doelgroepen / 'communities', die nieuw bij de collectie en het museum betrokken kunnen worden: vanuit welke invalshoek waardeert de nieuwe doelgroep onze muziekinstrumenten en welke verwachting heeft die 'community'? Hoe kan daarop worden ingespeeld? Welk imago straalt het museum uit? Hoe kunnen wij aansluiten bij het gevoel van de eigen identiteit van de nieuwe doelgroep.

Hierbij zal ook naar andere stakeholders moeten worden gekeken: past het in het beleid van de (lokale/regionale) overheid? Hoe staan cultuurfondsen er tegenover? Zijn er programma's waarop kan worden aangesloten? Kan je vrijwilligerswerk en financiële bijdragen bij de nieuwe doelgroep triggeren? Zijn er mogelijkheden voor crowdfunding en/of crowdsourcing? Levend muzikaal erfgoed stopt niet bij de Nederlandse grens: het is daarom zinvol om ook verder te kijken voor mogelijke samenwerkingsverbanden en in dat kader naar Europese programma's (Creative Europe, Interreg e.a.), Europese routes voor levend muzikaal erfgoed, Europese netwerken voor ambachten dit erfgoed bespeelbaar te houden, enz. Evenals bij de voorgaande activiteit (3) gaat het hier uiteindelijk over waardering van het erfgoed: welke keuzes maak je binnen deze context; hoe kijk je naar de collectie en welke objecten blijken aantrekkelijk te zijn vanuit dit oogpunt, bijv. een harmonium, dat toebehoorde aan Jules de Corte, de vleugel van Ramses Shaffy, of die van Rudy Kousbroek (denk aan de worteling in voormalig Nederlands Indië), of de tafelpiano van koningin Marie-Antoinette (Frankrijk), of die van prinses Sophie (dochter van Koning Willem II), een Blüthner-vleugel uit Joodsbezit in Berlijn, die wordt ingezet ter nagedachtenis aan de Jodenvervolging; dit zijn slechts enkele voorbeelden uit de collecties van deze musea. Of inzet van instrumenten voor een leerorkest, of voor musici in een broedplaats. Onze musea worden vaak toevertrouwd met instrumenten, waarvan de gever deze van een moeder of vader geërfd heeft (of dat die in een zorgcentrum is opgenomen) en er "een goede bestemming" voor zoekt; ook daar zou 'iets' mee kunnen worden gedaan, waarbij het museum als faciliterend voor het vinden van een passende oplossing optreedt.

Wij verwachten met vier workshops, waarin wij verschillende van deze aspecten laten behandelen door hierin gespecialiseerde professionals, stappen in 'omdenken' gedaan

kunnen worden. Ook hiervoor is opnieuw een 'open mind' noodzakelijk. Ook deze workshopsessies worden naar verwachting op eigen locaties uitgevoerd. De uitkomsten van deze workshopsessies zijn (opnieuw) niet uitputtend, maar geven een beeld op grond waarvan een keuze kan worden gemaakt voor het vervolg.

5. *Ontwikkeling aantrekkelijke propositie voor maatschappelijke gebouwinvulling*

Enkele van de betrokken musea zijn op zoek naar één of meerdere nieuwe locaties. Bovendien is de verwachting, dat de hierboven beschreven opzet leidt naar het presenteren en gebruik van deelcollecties met een profilering gericht op nieuwe doelgroepen / communities op meerdere (bescheiden) locaties. Weliswaar is één optie de creatie van een Nederlands Muziekmuseum (zoals vele landen om ons heen die hebben), maar die optie is in het verleden al meerdere malen uitgewerkt (onder meer door Stichting Nederlands Muziekmuseum), zonder dat dit het gewenste resultaat heeft opgeleverd. De optie van een gezamenlijk vormgegeven netwerkmuseum, dat op diverse locaties in den lande zich gediversifieerd presenteert, zou misschien wel een kans kunnen maken. In ieder geval zullen zoveel mogelijk opties in ogenschouw moeten worden genomen.

Op grond van het voorgaande proces, kunnen een aantal conceptproposities worden uitgewerkt, die aantrekkelijk en passend zijn in het beleid van gemeentes voor ruimtes/gebouwen, waarvoor een maatschappelijke invulling wordt gezocht.

Een drieaantal (uit het leven gegrepen) voorbeelden:

I. Voor een gebouw in de sfeer van industrieel erfgoed wordt een relevante maatschappelijk invulling gezocht, waar creatieve makers interdisciplinair aan de gang kunnen. Een voorstel zou kunnen zijn naar voorbeeld van Zamus _ centrum für Alte Musik in Keulen. Daar is in een oud industrieel gebouw in een verloederde wijk een centrum ontwikkeld voor creatieve musici/muzikanten, dansers en andere kunstenaars, die op basis van traditionele muziek(instrumenten) / (westerse) oude muziek en traditionele muziek uit andere culturen nieuwe producties realiseren. Er is sprake van recycling van traditionele muziek. <https://www.zamus.de/unlimited/>
Een inspirerend voorbeeld van zo'n nieuwe creatie: J.S. Bach – das Kapitaal <https://www.bozar.be/nl/kalender/js-bach-das-kapital-0>

Wij zien mogelijkheden voor dergelijke broedplaatsen met inzet van historische en replica instrumenten als een reële mogelijkheid in Amsterdam, maar ook elders.

II. Voor een historische buitenplaats uit de late 18e eeuw, waar bepaalde vereisten voor beheer van luchtvochtigheid gesteld worden, en met een geschiedenis, waarin een relatie gelegd kan worden met verre streken (dat is bij vele buitenplaatsen en kastelen in Nederland het geval), wordt naar een passende invulling gezocht, die aansluit op haar geschiedenis. Een voorstel zou kunnen zijn, een vaste opstelling waarin westerse en niet-westerse muziekculturen door middel van objecten en daaraan gekoppeld audio een beeld geven van de wisselwerking en verwevenheid van de muziekculturen toen en nu. Daarmee kan een relatie gelegd worden met de bewonersgeschiedenis, waaronder bijv. het slavernijverleden, en in beeld worden gebracht hoe dat op onze huidige jongerenmuziek invloed heeft. Gebruik zou kunnen worden gemaakt van games om op een eigentijdse wijze deze geschiedenis in beeld te brengen en tevens de bezoeker creatief met muziek bezig te laten zijn. Regelmatig zouden er concerten kunnen worden uitgevoerd van zowel westerse klassiek (passen bij de geschiedenis van de buitenplaats), als niet-westerse muziek (passend bij die

"andere" geschiedenis). De profilering/positionering/marketing richt zich op een divers en breed publiek.

III. Voor een 19e-eeuws kerkgebouw, dat zijn functie heeft verloren, wordt een nieuwe maatschappelijk invulling gezocht, die bij voorkeur toch nog enige referentie heeft met haar religieuze voorgeschiedenis. Een voorstel zou kunnen zijn een opstelling van bijv. harmoniums en huisorgels (wellicht is in het gebouw nog een historisch orgel aanwezig), die – naast een vertelling over religieuze muziek – ook zou kunnen worden gebruikt voor koorrepetities en concertuitvoeringen. Door middel van video en audio wordt muziek gekoppeld aan de (voor)geschiedenis van de kerk en religie in het algemeen. In de 19e eeuw werd veel kerkmuziek geschreven. Het harmonium had toen niet het odium toe te behoren aan de gereformeerde gemeenschap; integendeel veel katholieke kerkelijke muziek werd (bijv. Liszt) geschreven voor harmonium. Ook andere bespeelbare instrumenten en bijv. een bibliotheek voor bladmuziek zou in de voormalige kerk onderdak kunnen vinden, waarbij een multifunctioneel karakter wordt nagestreefd. De kerk behoudt zo haar functie in de lokale gemeenschap.

Kleine musea en erfgoedgemeenschappen (verenigingen) bestaan veelal van donaties en lidmaatschapsbijdragen uit de eigen kring. De praktijk is, dat deze afnemen. Veelal zijn de organisaties te klein om projecten van enige omvang te realiseren. Bovendien is een belangrijk nadeel voor deze musea, dat de collectie veelal geen lokale binding heeft. Bij gemeentelijke bezuinigingen valt de keuze eerst op het schrappen van steun aan een museum, dat niet een aantoonbare relatie met de lokale geschiedenis heeft. Voorbeelden daarvan zijn het Pianola Museum (door lokale acties is het gelukkig alsnog gelukt de gemeente Amsterdam te overtuigen dit museum te behouden), Geelvinck Muziek Museum Zutphen (ondanks lokale en internationale actievoering), Accordeonmuseum 'De Muse' in Malden en Harmonium Museum Nederland in Emmen (de gemeente ging niet akkoord met doorstart op een nieuwe locatie in Emmen, aangezien het niet in hun beleid paste). Eén uitzondering: Museum Kessels in Tilburg, dat het levend erfgoed van de muziekinstrumentenfabriek Kessels in Tilburg voorzet en op grond daarvan de gemeente heeft weten te bewegen het in haar beleid op te nemen. Daardoor kon dit museum succesvol een doorstart maken. Ook bij Museum Klok en Peel is door de binding met de lokale klokkengieterij Kon. Eijsbouts een dergelijke situatie. Het zijn uitzonderingen op de regel. Grosso modo kan worden gesteld, dat er niet of nauwelijks gemeentelijke of provinciale steun is voor de kleine musea, die een collectie beheren van bovenregionaal (landelijk of zelfs internationaal) belang, maar geen lokale binding hebben. Gemeentes en provincie verwijzen dan naar de rijksoverheid, maar daar wordt eveneens geen steun gevonden, aangezien deze musea als slechts van lokaal belang worden beschouwd.

Deze patstelling kan wellicht doorbroken worden door samenwerking. Het initiatief "Grootste museum van Nederland", waarbij Museum Catharijne Convent met enkele belangrijke kerken gezamenlijk marketing heeft ingezet, en de Molenfederaties zijn hiervan goede voorbeelden. Ons initiatief is eveneens hierop gebaseerd. Wij hebben al goede ervaring hiermee opgedaan in de samenwerking "Geelvinck Muziekmusea", die in eerste instantie was opgezet samen met het Pianola Museum en ondertussen al is uitgebreid met Huis Midwoud en onlangs het Harmonium Museum Nederland. Niet alleen wordt kennis uitgewisseld, worden lidmaatschappen (bijv. OAM en ICOM CIMCIM) gedeeld en wordt gebruikgemaakt van dezelfde website (marketing en ticketing), maar bovendien is er ervaring met het gezamenlijk aanvragen van fondsen.

Voor gemeentes en vastgoedondernemingen met een maatschappelijke insteek, is het waarschijnlijk interessanter om te spreken met een samenwerkingsorganisatie, waarin enkele kleine musea gezamenlijk optreden, dan met individuele kleine musea.

Deze activiteit willen wij realiseren door vier workshopsessies met organisaties, die naar invulling van gebouwen met een maatschappelijk karakter zoeken, zoals een aantal gemeentes (bijv. Amsterdam, afd. Broedplaatsen), NMo, BOEi, Fonds Kerkelijk Erfgoed, Cuypersgenootschap en andere. Ook andere stakeholders willen wij hierbij betrekken, zoals museumconsulenten / erfgoedhuizen, cultuurfondsen en de RCE. Feitelijk gaat het om een vorm van productontwikkeling geënt op enerzijds het beschikbare vastgoed en de verwachtingen van gemeentes, vastgoedorganisaties en andere stakeholders, en anderzijds op de mogelijkheden om de bestaande erfgoedgemeenschappen en/of de nieuwe (lokale) doelgroepen / communities aan te spreken met nieuwe concepten. Wij verwachten dat vier workshopsessies een beeld moeten kunnen opleveren voor de uitwerking van enkele reële opties. In dit proces lijkt het nuttig om een schetsmatig 'bidbook' samen te stellen van optionele concepten, die in gezamenlijkheid door de (zoekende) musea geboden kunnen worden.

6. Positionering bij stakeholders en beleidsmakers

Uit het oog is uit het hart. Doordat historische toetsinstrumenten en het daaraan verbonden levend erfgoed in de afgelopen decennia steeds verder op de achtergrond is gedrongen – onder meer doordat het toenmalige Gemeentemuseum Den Haag, nu Kunstmuseum, een volledig ander beleid is gaan voeren ten aanzien van haar collectie muziekinstrumenten, dan indertijd was voorzien; en bovendien door sluiting van verschillende muziek- en muziekinstrumentenmusea –, is er bij de landelijke politiek nauwelijks tot geen aandacht voor dit specifieke erfgoed. Deze valt daardoor veelal tussen wal en schip: bij de sectie 'erfgoed' wordt dan verwezen naar de sectie 'muziek' en vice versa. Weliswaar heeft de RCE een afdeling Klinkend Erfgoed, maar deze beperkt zich tot muziekinstrumenten, die nagelvast aan rijksmonumenten vastzitten: kerkorgels, klokken en carillons. Semi-immobile, complexe toetsinstrumenten worden daarbij als categorie vergeten. Bladmuziek- en vakbibliotheken hebben het zwaar; op organisaties als het NMI wordt steeds verder gekort, of zijn in de afgelopen decennia wegbezuinigd en opgeheven (het is niet voor niets, dat de bibliotheek en archieven van EPTA, die voorheen in de OBA waren ondergebracht, nu in het depot van Museum Geelvinck voorlopig onderdak hebben gevonden). Weliswaar werd bij de voorgaande regeerperiode een – overigens zeer bescheiden – budget beschikbaar gesteld voor het muzikaal erfgoed, maar dat was een druppel op de gloeiende plaat en bovendien (helaas) uitsluitend bedoeld voor archiefmateriaal (niet voor behoud van muziekinstrumenten).

Wij willen daar verandering in brengen naar voorbeeld van enkele andere specifieke erfgoedcategorieën, zoals bijv. mobiel erfgoed, zeilend erfgoed (de bruine vloot), industrieel erfgoed, molens enz. In het kader van de Faro Conventie beschikken wij over goede kaarten. Immers onze musea worden gedragen door vrijwilligersteams (op de schouders van erfgoedgemeenschappen), die zich 'grassroot' inzetten voor het behoud van een significant onderdeel van de culturele grondslag, waaraan de Nederlandse samenleving zijn identiteit ontleent: zowel klassieke, als volksmuziek, met aanwijsbare relaties naar eigentijdse populaire muziek en naar transculturele muziekgenres. Bovendien heeft muziek een bewezen positieve invloed op medisch terrein en bij onderwijs / ontwikkeling van het opgroeiende kind. Door gerichte kennisoverdracht aan beleidsmakers willen wij duidelijk maken, dat teloorgang van

deze musea, van deze collecties, van dit levend erfgoed, een onomkeerbaar verlies voor de Nederlandse samenleving zou betekenen. Met de nieuwe concepten, die wij binnen dit initiatief gaan uitwerken, willen wij de maatschappelijke relevantie van ons muzikaal erfgoed voor Nederland bij beleidsmakers onder de aandacht brengen.

Ook voor deze activiteit willen wij een stappenplan uitwerken. Door gezamenlijk op te treden, verwachten we dat deze lobby bij beleidsmakers effect kan sorteren. Te denken valt aan de inzet van één of meerdere ambassadeurs en wellicht aan een landelijke actie, die ook aan crowdfunding gekoppeld zou kunnen worden.

Deze opzet van dit stappenplan is een uitvloeisel van de voorgaande activiteit. Ook op dit expertise terrein willen wij twee workshops met een adviseur organiseren. De uitvoering zal daarna door vrijwillige inzet worden gerealiseerd.

7. Presentatie van de resultaten

Dit project wordt afgerond met een bijeenkomst voor de deelnemende partijen, de stakeholders en anderen, waarvan wij het belangrijk vinden, dat zij hierin worden meegenomen. Wij verwachten, dat een middagsymposium hiervoor het beste format is. Het aantal bezoekers zal groter zijn, dan de onder punt 2 besproken bijeenkomst, omdat inmiddels het aantal betrokken partijen zal zijn uitgebreid. Het doel van deze bijeenkomst is het versterken van draagvlak voor vervolgstappen.

8. Kennisdeling

Ter afsluiting van het project willen wij voor de erfgoedwereld en voor kleine musea op andere terreinen, die met vergelijkbare problematiek te maken hebben, een publicatie over onze ervaringen en bevindingen samenstellen. Als onderdeel van deze publicatie willen wij in principe eveneens een 'toolkit' voegen, hoe je zo'n proces aanpakt. Het format, die wij hiervoor willen gaan hanteren is vergelijkbaar met de inspirerende publicatie "Handboek Orderlijk Vergeten - Het Doornroosje scenario: over het in slaap brengen van collecties". Daarnaast zal op de website, die wij voor dit initiatief gaan maken, ook een overzicht van onze bevindingen zichtbaar blijven, zij het dat wij deze website voor het te verwachten vervolg willen blijven gebruiken; dat wil zeggen voor onder meer een pleidooi bij beleidsmakers.

Rolverdeling actoren

Museum Geelvinck leidt het proces (penvoerder) en is eindverantwoordelijk voor het resultaat. Uitdrukkelijk wil het in de te volgen lijn de partnermusea meenemen. De ervaring leert, dat, wil het succesvol zijn, iemand in persoon als drager (eigenaar) van het proces moet optreden. ■■■■■ (tevens schrijver dezes) zal die rol vervullen. Deze rol is organisatorisch (primus inter pares). Uit de verschillende deelnemende musea wordt een team vrijwilligers samengesteld om te helpen met bijeenkomsten.

Het is essentieel, dat van buitenaf een gangmaker met ervaring in 'omdenken' en 'naar buiten breken' het proces inhoudelijk leidt. Hiervoor hebben wij ■■■■■ (Museummaker) gepolst. Belangrijk is, dat hij "met de poten in de modder" heeft gestaan en ervaring heeft met kleine musea. Kijk op: <http://www.museummaker.nl> Alsook bijgaande zijn CV. Vanaf de eerste bijeenkomst tot en met de eindrapportage en de publicatie van de opgedane ervaringen, zal hij betrokken worden en aan het proces sturing geven.

Voor verschillende onderdelen (zie boven) worden externe adviseurs gevraagd, die op hun specialistische expertiseterrein input geven (spreker, moderator, workshop).

Voor de organisatie van grotere bijeenkomsten (die extern plaatsvinden) wordt, waar nodig professionele hulp ingehuurd. Echter zoveel mogelijk wordt door de eigen vrijwilligersteams uitgevoerd.

Ten behoeve van de publicatie wordt een professional ingehuurd voor redigeren en editing. Drukwerk en websiteontwikkeling voor de publicatie wordt eveneens professioneel extern uitgevoerd.

Tijdsplanning

Ervan uitgaande, dat toekenning begin 2025 plaats zou vinden, terwijl feitelijk begin december 2024 al bekend is, dat het wordt toegekend, betekent, dat wij in december-januari reeds voorbereidingen kunnen treffen en dan direct na toekenning aan de slag kunnen. Wij schatten, dat uitvoering ongeveer een jaar in beslag zal nemen t/m punt 6. De punten 7 (eindsymposium met presentatie van de resultaten) en 8 (schrijven en redigeren publicatie) zal dan in 2026 plaatsvinden.

Een vergezicht

Vanzelfsprekend is met de afronding van dit Faro Project, niet onze activiteit beëindigd; integendeel, want, uitgaande van succes, verwachten wij op verschillende locaties in Nederland en met steun van enkele grote fondsen de nieuwe concepten te kunnen realiseren. Door maatschappelijke relevantie en 'eigenaarschap' te creëren voor nieuwe doelgroepen / communities, verwachten wij dat de continuïteit van deze kleine musea, of althans (belangrijke) delen van hun collecties voor Nederland te kunnen borgen. Door versteviging van de inbedding in landelijke en Europese netwerken, verwachten wij een beter financieringsmodel (waarvan structurele subsidie in een of andere vorm ook deel zal uitmaken) te kunnen realiseren. Zal dit de collecties van al deze musea volledig kunnen redden: wij denken van niet, want een verandering van het collectiebeleid van de musea door een andere prioriteitstelling en waardering door de verbreding van de (her)nieuw(d)e gemeenschappen, die zich "eigenaar" voelen van deze collecties/musea, is onontkoombaar: er zullen dus keuzes gemaakt moeten worden. Het proces, dat wij met dit initiatief inzetten, dicteert uiteindelijk die keuzes. Het gaat tenslotte allemaal om de vraag wat wij als erfgoed waarden: hetgeen wij samen belangrijk vinden om te behouden voor de toekomst.

Urgentie

Tot slot nog een uitweiding over de urgentie van dit initiatief. Illustratief daarbij is wellicht het antwoord dat ██████████ (Pianola Museum) gaf toen wij bespraken, dat zijn museum buiten de boot was gevallen bij de toekenning van 4-jarige subsidie van het AFK. Ik gaf heb de bemoedigende woorden van degene die ik gesproken had bij de Raad voor Cultuur over het feit, dat kleine muziekinstrumentenmusea niet in de systematiek van het huidige fondsenbeleid van de rijksoverheid passen: "Wij zijn ons daarvan bewust en verwachten, dat in de volgende adviezen voor een vernieuwde toekenningssystematiek voor de volgende vier-jaarperiode, daar wellicht wel rekening mee zal worden gehouden." ██████████ antwoorde mij hierop: "Hoe oud denk je dat ik tegen die tijd ben, als ik dat al haal."

Ter informatie over de urgentie:

- het Harmonium Museum (belangrijkste collectie harmoniums en huisorgels in Nederland) moest recentelijk na ruim twee decennia uit het gebouw in het Veenpark verhuizen, is nu "dakloos" en op zoek naar een nieuwe behuizing (met nieuwe opzet).
- het Pianola Museum heeft weliswaar zich kunnen handhaven in Amsterdam, maar is onder de zaaglijn gevallen bij de aanvraag vier-jaarsubsidie AFK; de drijvende kracht achter het museum, [REDACTED], is inmiddels in de zeventig
- de muziekinstrumentencollectie(s) van het voormalig Sweelinck Museum en het voormalig Geelvinck Muziek Museum Zutphen bevinden zich voor het leeuwendeel in depot; het Geelvinck Early Piano Museum Amsterdam is naarstig op zoek naar een nieuwe opzet (samenwerking met broedplaats) en een betere locatie.
- de drijvende kracht achter het Museum Vosbergen, [REDACTED], is diep in de tachtig; het museum is bezig aan een doorstart (situatie is precair)
- de drijvende kracht achter het Poppenspelmuseum (dat eveneens een belangrijke collectie niet-westerse muziekinstrumenten, o.a. gamelan, beheert), [REDACTED], is onlangs onverwachts overleden; toekomst is zonder hem zeer onzeker
- Huis Midwoud is bezig met een doorstart (situatie is precair)

Naast de bovengenoemde collecties, beheren deze musea veelal ook vakbibliotheken en archieven. Het Pianola Museum beheert onder meer een collectie van ca. 40.000 pianolarollen. Museum Geelvinck beheert de omvangrijke bibliotheek en archieven van de European Piano Teachers Association - EPTA (voorheen in de OBA).

Los van de problematiek bij deze musea, is de penibele situatie bij degenen, die professioneel deze instrumenten technisch bespeelbaar houden: restauratoren en technici, die historische instrumenten reviseren en stemmen. Er is een wisselwerking met de musea: aangezien deze musea niet of nauwelijks over fondsen beschikken, ook niet voor het bespeelbaar houden en/of restaureren van instrumenten, en dit eveneens het geval is bij het merendeel van de musici, die zich voor deze instrumenten interesseren, is er voor deze gespecialiseerde restauratoren en technici nog nauwelijks emplot. Opgekomen in de jaren '70-'80 tijdens de golf van belangstelling voor de "authentieke" muziekpraktijk, heeft deze generatie inmiddels de pensioengerechtigde leeftijd bereikt of bereikt deze in de komende jaren. Er is nauwelijks sprake van opvolging door een jonge generatie, die de ambachtelijke ervaring van deze senioren professionals, ieder vaak met een eigen specialisatie, wil overnemen. Dit is bijzonder zorgelijk, want deze kennis is essentieel, ook voor replicabouw. Ter vergelijking als 'best practice' is de situatie bij de orgel- en carillonbranche: door de eerdergenoemde subsidieregelingen voor Klinkend erfgoed aan rijksmonumenten, floreert deze branche, hetgeen tevens een goede fundatie heeft gevormd voor opdrachtacquisitie in het buitenland. Een dergelijke faciliteit zou ook voor semi-immobiele, complexe toetsinstrumenten gevormd moeten worden.

[REDACTED], Museum Geelvinck, september 2024

Bijlages

- Faro-voorstel 'Samenwerken voor behoud van kleine musea met collecties van nationale waarde' (12-07-2024)
- CV [REDACTED] (Museummaker)

Faro-voorstel

Samenwerken voor behoud van kleine particuliere musea met collecties van nationale waarde

Ons depot met enige historische instrumenten in Dronten (foto D. Ruiter)

Museum *Geelvinck*

Stichting Museum Geelvinck
Kamperweg 23
8181CS Heerde

info@geelvinck.nl

versie 12-07-2024

Probleem beschrijving

Nederland kent een veelheid aan kleine particuliere musea, veelal opgezet door één of enkele gepassioneerde drijvende krachten, die zich in een bepaald thema hebben vastgebeten. Deze musea worden gedragen door vrijwilligers; soms zijn dat lokale vrijwilligers, maar veelal vrijwilligers, die de passie van de oprichter delen en verspreid over het hele land wonen. Deze musea hebben vaak geen lokale binding; immers zij beheren een collectie, die een breed landelijke, soms ook Europese of wereldwijde erkenning hebben bij de niche van gespecialiseerde kenners. Omdat de initiatiefnemer van dit voorstel een insteek heeft uit de muziekwereld zijn de volgende voorbeelden met name daaraan gerelateerd. Echter buiten deze thematische sector zijn ook musea, waarvoor dit zelfde opgang doet. Enkele voorbeelden: Harmonium Museum Nederland († 2023), Accordeon Museum 'De Muse' († 2021), Museum Vosbergen (wankelend), Nationaal Orgel Museum, Pianola Museum, Geelvinck Muziek Museum Zutphen († 2019), Sweelinck Museum († 2007), Poppenspelmuseum († 2024), Kessels Museum (bijna gesneuveld, maar nu weer in goede doen), enz.

De praktijk leert, dat de initiatiefnemer(s) en hun vrijwilligers op hun gespecialiseerde terrein over diepgravende kennis en ambachtelijk ervaring beschikken – zodanig dat er de facto sprake is van een gemeenschap (en soms ook georganiseerd in een landelijke vereniging) – en vaak eveneens in staat zijn om te voldoen aan de museumnorm (i.c. opgenomen zijn in het Museumregister), maar weinig aandacht hebben voor het overdragen van deze kennis op een hen opvolgende generatie. Het gevolg is, dat de gemeenschap, die zorg draagt voor de collectie geleidelijk veroudert en uiteindelijk niet meer in staat is het museum te continueren. Voorbeelden hiervan zijn: het Harmonium Museum Nederland, Museum Vosbergen en recent het Poppenspelmuseum.

Een andere bedreiging vormt het feit, dat het museum weliswaar landelijk, maar niet lokaal of regionaal binding heeft. Gemeenten en provincies stellen in hun subsidiebeleid steeds vaker de eis, dat het museum binding moet hebben met de eigen lokale cultuur, geschiedenis of gemeenschap, wil het in aanmerking komen voor subsidie. Steun voor musea, die dat niet hebben, worden bij bezuinigingen eerder geschrapt. Voorbeelden hiervan zijn: het Accordeon Museum 'De Muse' en het Geelvinck Muziek Museum Zutphen. Ook de mogelijke doorstart van het Harmonium Museum Nederland werd vanwege deze reden door de Gemeente Emmen geblokkeerd. Bij het Pianola Museum is het ter nauwer nood gelukt de gemeente Amsterdam te overtuigen. Andere van de genoemde musea, zoals het Poppenspelmuseum en Museum Vosbergen is het nooit gelukt lokaal subsidie te verkrijgen. Alleen Kessels Museum is het gelukt om na stevige lobby de gemeente te overtuigen van zijn worteling in Tilburg.

Museum Geelvinck heeft in de afgelopen jaren in meer of mindere mate samenwerking opgebouwd binnen dit netwerk, in sommige gevallen collecties van omgevallen musea onder zijn vleugels genomen ten behoeve van doorstart (Sweelinck Museum en recent Harmonium Museum Nederland) en in andere gevallen metterdaad steun gegeven (met succes: Pianola Museum; zonder succes Accordeon Museum 'De Muse') of aangeboden (recent: Poppenspelmuseum).

Ervaring en oplossingsgerichte aanpak

Opvallend is, dat de beschreven musea (uitgezonderd Museum Geelvinck) niet of nauwelijks naar nieuwe wegen zochten om continuïteit te borgen. Dit vergt een andere aanpak, die veelal niet in de lijn van het (verouderende) vrijwilligersteam ligt. Zo heeft Museum Geelvinck ervaring met het aanspreken van andere dan de geijkte gemeenschappen (veelal met bi-culturele wortels), hetgeen bij de andere musea vaak volledig ontbreekt. De gemeenschappen, die achter de genoemde musea staan, zoals bij voorbeeld de Harmoniumvereniging, respectievelijk de Pianolavereniging zijn vooral met hun ambachtelijke liefhebberij bezig, maar hebben geen kaas gegeten van het mobiliseren van steun. De wijze waarop een meer inclusieve en cultureel diverse aanpak gerealiseerd kan worden, een die toekomst kan geven aan deze collecties, vergt een omslag in het denken over de collectie. Bij voorbeeld een combinatie met broedplaatsen voor professionele musici, artiesten en kunstenaars, die experimenteren met nieuwe concepten, past veelal niet in het denkpatroon van deze organisaties, terwijl dat juist wel kansen biedt. Ook een verbreding van de inbedding, zowel landelijk als internationaal, ligt bij deze vaak enigszins in oude patronen vastgeroeste organisaties niet voor de hand, terwijl door het met andere stakeholders vormen van samenwerkingsverbanden kansen biedt, door het delen van ervaring, het versterken van lobby, het gezamenlijk – met gespreid risico – opzetten van nieuwe initiatieven en het gezamenlijk aanvragen van bijv. Europese subsidies.

Een nieuwe kijk naar de collectie en het eraan verbonden immaterieel, levend erfgoed (technisch ambacht), met creatieve makers van diverse pluimage (culturele worteling, achtergrond, interdisciplinair enz.) kan leiden tot kanteling van het verhaal achter deze collecties, waardoor andere gemeenschappen zich aangesproken en betrokken gaan voelen. Om enkele voorbeelden te noemen: harmoniums worden in Nederland gezien als sterk gerelateerd aan mensen met een gereformeerde overtuiging; echter het instrument is eveneens volledig geïntegreerd in de Indiase muziek en spreekt de Surinaams Hindoestaanse gemeenschap eveneens aan. Het elektronisch harmonium (Hammondorgel) is voor retro-muziek een belangrijk element. De pianola speelt niet alleen klassieke werken, maar ook jazz, caribbean en volksmuziek.

Opzet project

Het voorgestelde project streeft er naar diverse kleine particuliere musea, die te kampen hebben met deze problematiek, bij elkaar te brengen om samen te werken aan oplossingen. Door inzet van professionals, die sturing kunnen geven, willen wij gedaan krijgen, dat de ogen geopend worden en met een 'open mind' naar nieuwe werkwijzen, verhaallijnen en interdisciplinaire, transculturele en/of experimentele combinaties wordt gekeken. Daarbij willen we ook de ogen over de grens laten richten (Euregios, Europese programma's e.d.). Vooral de kansen voor samenwerking buiten de eigen gemeenschap met andere gemeenschappen moet aandacht krijgen en kan vruchtbaar uitpakken.

Een belangrijk aspect is het onderbrengen van deze musea is bij voorkeur historisch erfgoed, waarbij een maatschappelijke invulling wordt gezocht. Als

voorbeelden: Kessels Museum en het Nationaal Orgel Museum hebben een onderkomen in historisch erfgoed kunnen bewerkstellingen; dit vormt een significant element in borging van hun toekomstperspectief. Daarom is een structurele samenwerking met organisaties, die zich bezighouden met het zoeken van een nieuwe maatschappelijke invulling voor erfgoed, onderdeel van dit project.

Uiteindelijk doel is om dit soort kleine particuliere musea een breder draagvlak te geven, dan alleen de niche waaruit zij voortkomen. Interessant is immers, dat muziek, poppenspel, theater, dans e.d. een breder verhaal vertegenwoordigen dan nu vaak wordt gepresenteerd door deze musea. De materiele getuigenissen waaruit deze collecties bestaan, bieden kansen om verhalen vertellen, die relevantie hebben voor meer gemeenschappen, dan die deze nu koesteren. Muziek, poppenspel, dans e.d. zijn immers een significant onderdeel van de gevoelde identiteit. Het eigenaarschap van de inzet voor het behoud van deze collecties moet daarom breder worden en zich niet blijven beperken tot een kleine groep van gepassioneerde verzamelaars en liefhebbers. Meerstemmig naar deze collecties kijken, kan dat bewerkstelligen. Het betrekken van andere gemeenschappen moet daarom onderdeel vormen van het project. Museum Geelvinck heeft hiermee ervaring; kijk bijvoorbeeld naar het door ons in 2020-2021 uitgevoerde project 'Beethoven is Black' (www.beethovenisblack.nl). Wij willen hierbij onder meer samenwerken met [REDACTED] (Museummaker).

Beoogd resultaat

Collecties, zoals die van Museum Vosbergen, Poppenspelmuseum, Pianola Museum, Harmonium Museum Nederland en andere zijn alsnog niet teloorgaan. Wij willen voorkomen hetgeen met het Accordeonmuseum 'De Muse' gebeurd is: de collectie is geveild en voornamelijk naar het buitenland verdwenen; waar de archieven, die het eveneens beheerde, naar verdwenen zijn, is niet bekend. Dat vergt echter een inspanning en die heeft grote urgentie. Museum Geelvinck zal graag als aanjager van dit project optreden en zet daartoe zijn internationale netwerk open. Het streven is daarmee een structurele verandering teweeg te brengen in de erfgoedzorg voor dit soort kleine particuliere musea. Daarmee kan het tevens dienen als een initiatief dat door kennisdeling een breder effect heeft, dan alleen de sector muziek- en aanverwant, zoals poppenspel, theater en dans.

Codes

Wij passen de richtlijnen toe van de Code Governance Cultuur 2019, de Code Diversiteit & Inclusie en de Fair Practice Code. In ons stichtingsbestuur/RvT is een goede genderbalans en zijn twee bestuursleden van kleur. Wij streven naar een veilige en inclusieve werkomgeving. Stichting Museum Geelvinck is opgenomen in het Museum Register (laatste herijking bevestigd in 2020) en is institutioneel lid van onder meer NMV, OAM/SAM, Erfgoed Gelderland, ICOM, DemHist, CIMCIM, ICLCM, Europa Nostra, Interpret Europe, REMA-EEMN en Europeana. Wij werken samen met het Pianola Museum en Huis Midwoud binnen Geelvinck Muziek Musea. De museumstichting is door de belastingdienst erkend als 'culturele ANBI'.

Voor meer informatie: [REDACTED]